

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

19.9.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta, HE 64/2024 vp

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen esityksessä esitetty sääntely on perusteltu. Pääsääntönä uusijoiden ehdonalaiseen vapauteen päästämisen olisi nykyiseen tapaan 2/3 - osasääntö. Poikkeuksena olisivat nykyiseen tapaan rikoksensa alle 21-vuotiaana tehneet (määräosa ½). Ensikertalaisen määräosat (1/2 ja 1/3) eivät muuttuisi nykyisestä. Hallituksen esitys täsmentää säännöksen sanamuotoa ("ennen rikoksen tekemistä"). Esitykselle on olemassa hyväksyttävät perusteet. Rikoksen uusiminen lisää teon moitittavuutta. Esitetty sääntely on myös suhteellisuusperiaatteen vaatimukset täyttävä. Se itse asiassa lisää rikoksenuusijoiden kohtelun yhdenvertaisuutta, koska jatkossa kaikkia rikoksen uusijoita kohdeltaisiin samalla tavalla, alle 21 – vuotiaana rikoksensa uusivia lukuun ottamatta.

Ensikertalaissääntöä on pidettävä poikkeuksena pääsääntöön. Senkin takia ehtoa voidaan kiristää niin, että ensikertalaisen saisi vain yhden kerran. Päivittäisen vankiluvun kasvu 40 vangilla ei olisi dramaattinen muutos nykytilaan. Rikosten uusiminen paikantuu keskeisesti ensimmäiseen vapautumista seuraavaan vuoteen ja rikoksen uusiminen vielä 5 vuoden kuluttua vankilasta vapautumisesta on tilastojen valossa suhteellisen harvinaista.

Nykyinen sääntely on varsin suopea erityisesti pitkää vankeusrangaistusta suorittaneille. Esimerkiksi kahdesta taposta tai kahdesta törkeästä lapsenraiskauksesta 15 vuodeksi tuomittu ensikertalainen pääsee ehdonalaiseen vapauteen rangaistuksesta puolet suoritettuaan eli suoritettuaan rangaistusta vankilassa 7,5 vuotta. Hän on ehdonalaisessa vapaudessa 3 vuotta, joka on koeajan enimmäispituus (RL 2 c:13.1). Ehdonalaisen vapauden koeaika on vankeusrangaistuksen osan suorittamista vapaudessa. Rangaistuksesta jää näin kokonaan suorittamatta 4,5 vuotta. Kahden vuoden kuluttua ehdonalaisen vapauden koeajan päättymisestä hän on taas ensikertalainen.

Muutos ankaroittaisi rikosoikeudellista järjestelmää. Kansainvälisesti tarkasteltuna ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskeva normisto ei olisi muutettunakaan ainakaan

keskimääräistä ankarampi. Rikosoikeudellista järjestelmää on tarvittaessa uskallettava muuttaa myös ankarampaan suuntaan. Viimeisten 50 vuoden aikana rikosvastuun toteuttamista on muutettu lähinnä ainoastaan lievempään suuntaan, muutamia yksittäisiä rikostyyppejä lukuun ottamatta. Erityisesti ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevan sääntelyn yksinkertaistaminen puoltaa esitettyä muutosta.

Hallituksen esityksessä on esitetty, että myös rikoksensa alle 21 - vuotiaina tehneet saisivat ensikertalaishyödyn vain yhden kerran. Esitys on perusteltu, kun nuoria rikoksentekijöitä koskisivat kuitenkin muita rikoksentekijöitä selvästi alemmat määräosat, joista uusijoidenkin määräosa olisi 1/2. Nuoria rikoksentekijöitä koskeva muutos ei kohdistuisi kovin moneen vankiin, ei ainakaan alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneeseen. Alle 18-vuotiaita on tuomittu vuosittain ehdottomaan vankeuteen vain muutamia ja rikoksensa näistä tuomituista uusi todennäköisesti ennen 21 ikävuoden täyttymistä todella harva. Näin ollen vaikutukset rikosoikeudellisesti nuorena henkilönä käsiteltäviin olisivat lähinnä teoreettisia. Alle 18-vuotiaana rikoksensa uusineisiin muutos ei voisi vaikuttaa, mikä on hallituksen esityksessä todettu.

Henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa koskeva lainmuutosesitys on perusteltu ja looginen seuraus esitetystä ehdonalaista vapauttamista koskevasta muutosesityksestä. Myös täydennysehdotus lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa on perusteltu. Tarkoitin tässä muutosta, jolla lain 19 §:ään lisättäisiin 2 momentti. En pidä esitettyjä muutoksia ongelmallisina henkilötietojen suojan kannalta.

Matti Tolvanen

OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori (emeritus)

Itä-Suomen yliopisto

matti.tolvanen@uef.fi